

Розділ 1

Економіка природокористування і еколого-економічні проблеми

Економічні мотиви та сучасні тенденції достовірного відображення процесів у галузі аквакультури

Н. М. ВДОВЕНКОⁱ, К. О. РИБАЛЬЧЕНКОⁱⁱ

У статті узагальнено результати проведених досліджень та визначено сучасні тенденції достовірного оформлення процесів виробництва в аграрному секторі економіки, які узгоджено з вимогами Закону України «Про аквакультуру», Наказу Мінагрополітики «Про затвердження спеціальних форм первинної документації для суб'єктів рибного господарства в галузі аквакультури». Запропоновано оптимальні нормативи відтворення рослиноїдних риб за видами. Розкрито особливості узагальнення інформації про результати інкубації ікри та отриманої з неї личинки для зариблення вирощувальних ставів рибницького господарства, а також документальне оформлення цих операцій для отримання повної, всебічної інформації для подальшого складання прогнозів і планів розвитку цієї галузі економіки, перспективної саме в питаннях продовольчого забезпечення населення України.

Ключові слова: аграрний сектор, держава, економіка, нормативи, аквакультура, ресурси.

УДК 351.824.1:639.3/5

JEL коди: A13, B21, D23, D20

Вступ. Із настанням весни у рибних господарствах розпочинаються роботи з отримання молодняка від рослиноїдних риб, зокрема білого амура, білого і строкатого товстолобика. Такі риби у природних водоймах України не розмножуються, тому отримати від них потомство можна лише заводським методом, що полягає в ін'єктуванні плідників, штучному заплідненні та інкубації ікри в апаратах. Вивчення правильності відображення даних, одержаних на цьому етапі виробництва, для здійснення в подальшому державної регуляторної політики досить тривалий час є однією із найважливіших проблем економічних досліджень. Однак такі дослідження значною мірою опосередковано стосувалися саме концептуального вивчення проблеми впливу на економічний розвиток суб'єкта господарювання та рибного господарства в цілому. Для більш повного розуміння ролі і важливості сучасних напрямів достовірного оформлення процесів одержання потомства рослиноїдних риб ми вважаємо за необхідне детально розглянути допустимі та запропонувати оптимальні нормативи відтворення рослиноїдних

ⁱ Вдовенко Наталія Михайлівна, доктор економічних наук, доцент кафедри державного управління Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ.

ⁱⁱ Рибальченко Костянтин Олександрович, здобувач кафедри державного управління Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ.

© Н. М. Вдовенко, К. О. Рибальченко, 2014

риб за видами, особливості узагальнення інформації про результати інкубації ікри та отриманої з неї личинки для зариблення вирощувальних ставів, а також документальне оформлення цих операцій для отримання достовірної, всебічної інформації для подальшого складання прогнозів і планів розвитку рибного господарства, виявлення резервів фінансування галузі аквакультури, будівництва риборозплідників.

Постановка проблеми. Проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення у вітчизняному рибному господарстві, в тому числі і зазначених процесів одержання потомства рослиноїдних риб для здійснення в подальшому державної регуляторної політики, перебувають у сфері науково-практичних досліджень уже досить тривалий час. Значний внесок у методологію дослідження економічних проблем розвитку аграрного сектору та рибного господарства здійснили П. Саблук [15–17], С. Кваша [12], В. Галушко [8; 11], М. Стасишен [13; 14] та інші, праці яких охоплюють аналіз ключових категорій дослідження, філософське обґрунтування, а розвідки містять узагальнення та критичний огляд напрацювань учених із досліджуваної проблеми. Не можна зазначити, що розглянуті питання не набули всебічного розгляду, однак часто вони не мали системності у підходах. Для цього необхідно значно виваженіше підійти до дослідження і удосконалення здійснення процесу вирощування молодняка риб. Отримання точних і достовірних даних у подальшому сприятиме забезпеченню виробництва власним рибопосадковим матеріалом. Водночас на реалізацію, затверджену Постановою Кабінету Міністрів України “Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012–2016 роки” від 23.11.2011 № 1245, передбачено виділити з державного бюджету 1671,7 млн грн, із них на будівництво, модернізацію та забезпечення функціонування підприємств аквакультури, формування племінної бази для вдосконалення якості її об’єктів, будівництво риборозплідників – 587,8 млн грн. Проте попередній досвід виконання державних програм свідчить, що можливості бюджету не забезпечили необхідні обсяги фінансової підтримки виробництва риби та рибопосадкового матеріалу.

Метою статті є узагальнення, координація та узгодження складових системи інформаційно-аналітичного забезпечення виробничих процесів в аквакультурі для збільшення обсягів отримання власно вирощеного рибопосадкового матеріалу та пошуку напрямів додаткового фінансування галузі, у тому числі і для будівництва вітчизняних риборозплідників.

Викладення основного матеріалу дослідження. Трансформаційні процеси, що відбуваються у світовому співтоваристві, зумовлені усвідомленням дії прискореного розвитку економіки, формують нові чинники, які визначають конкурентоспроможність та підвищують ефективність її галузей, прискорюють досягнення їх сталого розвитку у перспективі [4; 5].

Дослідження висвітлюють, що із системних позицій формування інформації про попит та пропозицію на товарну рибну продукцію необхідно розглядати як безперервний процес стимулювання зростання аквакультурного виробництва між декількома напрямками її досягнення. Для контролювання цього процесу методично функціональну поведінку пропозиції товарної риби (F_0) запропоновано визначати як багаточинну функцію, що в математичній формулі має такий вигляд:

$$F_0 = \sum_{i=1}^n S_i R_i [(L(G), T(G))] + K \quad (1)$$

де N – кількість господарств, що виробляють кінцевий продукт споживання; S_i – площа водойм га, лотків, садків, басейнів, m^2 , окремо взятого i -го господарства; R_i –

рибопродуктивність господарства (маса готової продукції, що отримана з одиниці площі), ц/га, $\text{кг}/\text{м}^2$; L – обсяг вирощування рибопосадкового матеріалу; T – технології відтворення та вирощування модельних об'єктів аквакультури; G – обсяг фінансової підтримки рибогосподарського виробництва; K – обсяг імпорту риби та рибної продукції [10].

Методологічне значення формули (1) полягає у демонстрації логічної сутності ідеального стану економічної організації виробництва. Причому величини R_i є функціями обсягу вирощування рибопосадкового матеріалу L та технологій T, що використовуються у виробництві (використання мінеральних добрив, штучних кормів, ущільнення посадки риби тощо). L та T, у свою чергу, залежать від обсягу фінансової підтримки G, що виділяється для галузі (як державна підтримка, так і приватні інвестиції або частина прибутків, що вкладаються у подальший розвиток рибогосподарського підприємства). Розрахунок показника (F_0) можна провести за досить широкою визначальною базою відповідно до специфіки аквакультурного виробництва із застосуванням коефіцієнтів обсягу державної фінансової підтримки рибогосподарського виробництва.

Тож важливим етапом дотримання перспективних заходів із розвитку суб'єктів рибного господарства в галузі аквакультури є визначення обсягів вирощування рибопосадкового матеріалу. Першим етапом є підготовлення плідників до нересту з урахування сучасних тенденцій і нагромадженого досвіду. Перш за все зауважимо, що нерест риб – це процес відкладання ікри самицями із подальшим заплідненням їх молочком самців. Підготовка плідників до нересту починається із розвантаження зимувальних ставів із плідниками та їх посадки у нерестові стави рибницького господарства. Також проводиться бонітування племінного матеріалу риби, його розподіл за видами та статтю.

Провівши наукові дослідження, автори розробили і запропонували до використання Відомість про наявність маточного поголів'я (за видами риб), форма А-03, де рекомендується відображати загальну наявність стада плідників. Результатом проведеної роботи стало офіційне затвердження форми № А-03 Наказом Мінагрополітики № 362, яка складається у двох примірниках. Необхідно зазначити, що у відомості окремо за племінними самками і самцями вказують: у графах 1–5 – дані про вихід риби із зимівлі: вік, кількість, шт., загальну масу, кг, відсоток виходу, середній приріст за літо, кг; у графах 6–8 – вік риби, переведеної з інших груп, її кількість, шт., та масу, кг; у графах 9–11 – дані про куплені чи отримані в обмін плідники, їх вік, кількість, шт., та масу, кг; у графах 12 та 13 – загальну кількість отриманої риби, шт. та кг; у графах 14–29 – кількість вибулих плідників даного виду у розрізі різновікових груп; у графах 30–31 – дані щодо наявності маточного поголів'я на кінець звітнього року, шт. та кг. Після складання Відомість підписується керівником структурного підрозділу, головним рибоводом (рибоводом), матеріально відповідальними особами (тобто особами, які виконують роботу, безпосередньо пов'язану із зберіганням, обробкою, продажем (відпуском), перевезенням або застосуванням у процесі виробництва переданого їм маточного поголів'я риб), економістом, бухгалтером та затверджується керівником підприємства (або фізособою-підприємцем). Наступного дня після затвердження керівником перший примірник відомості передається до бухгалтерії підприємства, а другий залишається у справах рибовода. Після підготовки плідників до нересту проводиться нерестова кампанія, що триває не більше 25–30 днів. Спочатку отримують потомство від білого амура та білого товстолобика, а через 10–15 днів – від строкатого товстолобика як найбільш теплолюбного виду. Для того щоб прискорити

виділення плідниками зрілих статевих продуктів та для переходу рослиноїдних риб у переднерестовий стан (тобто для стимулювання розвитку статевих продуктів), плідникам риб роблять дворазові ін'єкції із використанням гіпофіза (гіпофізарні ін'єкції). Треба відмітити, що ціна 1 г гіпофіза сазана, ляща або карася на ринку становить 2300–3000 грн, а під час проведення інкубаційної роботи – до 4000–4500 грн. Тому ефективний розрахунок витрачання гіпофіза під час цього етапу роботи значно впливає на фінансовий результат діяльності рибницького господарства.

Для ефективного здійснення процесу виробництва наступним завданням було здійснення розрахунку оптимальних норм витрат гіпофіза та їх порівняння із допустимими. Тому для розрахунку витрат сухої речовини гіпофіза на 1 кг маси самок білого амура у першій половині нерестової кампанії оптимальні норми витрат гіпофіза повинні становити 5–6 мг/кг, а допустимі – 3–7 мг/кг; у другій половині нерестової кампанії 3–4 та 2–5 мг/кг; для білого товстолобика у першій половині нерестової кампанії 5–6 та 3–7 мг/кг; у другій половині – 3–4 та 2–5 мг/кг; строкатого товстолобика у першій половині нерестової кампанії 5–6 та 4–7 мг/кг; у другій половині – 3–4 та 2,5–6 мг/кг. Витрати сухої речовини ацетонованих гіпофізів на 1 кг маси самців білого амура повинні становити 40–50 та 30–60% від дози самки; білого товстолобика 40–50 та 30–60%; строкатого товстолобика 50–60 та 40–80% відповідно. Кількість гіпофіза, яку вводять самцям під час попереднього ін'єкування (відсоток від вирішального ін'єкування), повинна становити за оптимальними нормами 12–20%, за допустимими 25–30%.

Кількість суспензії, яку застосовують плідникам під час гіпофізарного ін'єкування масою до 5 кг, під час першого ін'єкування самкам за оптимальними нормами становитиме 0,5–1 мл, під час другого ін'єкування (самкам і самцям) за оптимальними нормами 1 мл, а за допустимими – 1,5 мл; масою понад 5 кг під час першого ін'єкування самкам – оптимальні норми – 1 мл, під час другого ін'єкування (самкам і самцям) – 1,5–2 мл.

Ікру, одержану від однієї самки, запліднюють спермою від 3–4 самців із розрахунку 3–4 мл на 1 кг ікри. Для обліку ікри визначають її кількість. Це можна зробити за допомогою одного із таких методів: об'ємного, застосувавши мірні кухлики різної ємності: 0,25; 0,5 або 0,1 л. Знаючи, скільки ікри вміщується у мірному кухлику, визначають її загальну кількість у даній партії. Для цього кількість мірних кухликів множать на кількість ікри у кожному з них; вагового, при якому підраховують кількість ікри за певними наважками, переважно в діапазоні від 0,5 до 1 г. Тож, знаючи, скільки ікри вміщується у взятій наважці, обчислюють її загальну кількість у даній партії; поштучним методом (рахунковим), підрахувавши ікру поштучно. Цей метод застосовується лише для підрахунку невеликої кількості ікри. У такий спосіб розраховують ту кількість, яка необхідна для ведення селекційно-плеємної роботи.

Після проведення усіх необхідних заходів ікру поміщають в спеціальні інкубаційні апарати, а плідників після отримання від них зрілих статевих продуктів висаджують на нагул у стави. У кожний інкубаційний апарат поміщають ікру від однієї самки. Оскільки нерест у рослиноїдних риб буває розтягнутим, потрібно, щоб до апаратів потрапляла ікра, близька за стадією розвитку даного виду риби. Вихід 3–4 – добових личинок від заплідненої ікри за допустимими нормами повинен бути не нижчим від 40–80%, а за оптимальними – 50%. Так, вихід личинок від однієї самки білого амура за допустимими нормами становить 100–500 тис. шт., а за оптимальними – 175–200 тис. шт.; білого товстолобика – відповідно 75–600 та 175–200 тис. шт.; строкатого товстолобика – 100–750 та 250–300 тис. шт.

На практиці існує проблема документального оформлення процесу риборозведення. Тому авторами було надано пропозиції та відповідні методичні рекомендації щодо

удосконалення отримання достовірної інформації про деякі виробничі операції, зокрема і питання формування даних про результати нересту різних видів риб. Для цього запропоновано використовувати розроблені авторами спеціальні форми: Журнал отримання статевих продуктів від маточного поголів'я (форма № А-04, затверджена Наказом Мінагрополітики № 362). У ньому залежно від статі відображаються: вид риби та її вік, час і доза попередньої та дозволеної ін'єкції, дата і час відбору ікри та її кількість, г і тис. шт. Сторінка журналу за кожну дату підписується рибоводом і робітникам інкубаційного цеху; Журнал спостережень за інкубацією ікри (форма № А-05, затверджена Наказом Мінагрополітики № 362, рис. 1), записи в якому здійснюються щодобово під час необхідних операцій. Сторінка журналу за кожну дату підписується рибоводом і робітником інкубаційного цеху. Крім того, авторами доповнено форму журналу і запропоновано ввести стовпчик 11 для розрахунку відсотка виходу ікри, що свідчитиме про ефективне або неефективне здійснення на проведення нересту витрат гіпофіза, як одного із важливих чинників визначення економічної ефективності діяльності суб'єкта аквакультури.

Суб'єкт господарювання
ВКФ «Агропродресурси»
(найменування/прізвище, ім'я, по батькові)

Форма № А-05
ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства аграрної
політики та продовольства України

Код згідно з ЄДРПОУ / реєстраційний
номер облікової картки платника
податків / серія та номер паспорта 23581583
Структурний підрозділ Шевченкове

ЗАТВЕРДЖУЮ
Керівник суб'єкта господарювання
(юридичної особи) / фізична
особа – підприємець Семеняка
(підпис)
«19» червня 2013 р.

ЖУРНАЛ
спостережень за інкубацією ікри
Почато: «25» травня 2013 р.
Закінчено: «19» червня 2013 р.

Дата	Назва апарату	№ апарату	Об'єм апарату, л	Закладено ікри, тис. шт.	Запліднено, %	Час інкубації, год.	Температура води, °С		Вміст кисню, мг/л	Вихід, % *
							мін.	макс.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
25.05.	Амур	9	200	115	85	615	20	28	7	65
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

У журналі пронумеровано та прошнуровано 2 аркуші.

М. П. Рибовод (посада) Голінка Л. І. Голінка (підпис) (ініціали та прізвище) «19» червня 2013 р.

Рис. 1. Журнал спостережень за інкубацією ікри [з урахуванням авторських розробок]

Дані цих журналів використовуються для складання Акта про результати інкубації ікри (форма № А-06, затверджена Наказом Мінагрополітики № 362, рис. 2). Цей акт складається у двох примірниках спеціально створеною комісією після пересаджування личинки, отриманої від кожної партії ікри. До складу комісії, як правило, входять: керівник структурного підрозділу, головний рибовод, відповідальна особа, бухгалтер та ін. В акті зазначають: період проведення інкубації ікри, вид рослиноїдних риб – самок, їх вік та кількість, шт.; кількість закладених апаратів, їх назву та об'єм, л; вихід личинки риби, тис. шт., середня маса, г, відсоток виходу, а також обсяги реалізованої ікри, тис. шт. і тис. грн. Крім того, після завершення всього процесу підрощування на всі об'єкти, з урахуванням даних зазначених вище журналів, комісія складає у двох примірниках Акт про результати підрощування личинки (форма № А-08, затверджена Наказом Мінагрополітики № 362). У ньому зазначають: у графі 1 – вид риб; у графах 2–5 – номери ставів (категорію), садків, басейнів, лотків, їх площу, га/м², середню глибину, м, вік личинки, днів; у графах 6 та 7 – кількість посаджених личинок, тис. шт., тис. шт./га, тис. шт./м²; у графах 8–12 – строки підрощування, кількість виловленої личинки, тис. шт., їх середню масу, г та вихід, %. Складені акти (форми № А-06 та № А-08) підписуються усіма членами комісії та затверджуються керівником підприємства (або фізособою – підприємцем). Наступного дня після затвердження перший примірник акта передається до бухгалтерії підприємства, а другий залишається у справах головного рибовода (рибовода).

Суб'єкт господарювання ВКФ «Агропродресурси» (найменування/прізвище, ім'я, по батькові)	Форма № А-06 ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України
Код згідно з ЄДРПОУ / реєстраційний номер облікової картки платника податків / серія та номер паспорта 23581583 Структурний підрозділ <u>Шевченкове</u>	ЗАТВЕРДЖУЮ Керівник суб'єкта господарювання (юридичної особи) / фізична особа – підприємець Семеняка (підпис) «05» червня 2013 р.

**АКТ № 10
ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ІНКУБАЦІЇ ІКРИ**

Комісія у складі начальника інкубаційно-селекційної ділянки Голінки Л. І., бригадира Новохацького В. В., головного рибовода Шептекита С. В. установила: за період із «24» травня до «04» червня була проведена інкубація ікри

Вид риби	Самки		Отримано ікри, тис. шт.	Закладено ікри в апарати		Реалізовано ікри		Отримано личинки		
	вік	кількість, шт.		назва	об'єм, л	тис. шт.	тис. грн	млн шт.	сер. маса, г	вихід, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Білий амур	5	25	115	Амур, 17 шт.	200	–	–	10	0,025	65
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Усього	х	25	115	х	х	–	–	10	х	х

Код синтетичного обліку	дебет	21
	кредит	234

Рис. 2. Акт про результати інкубації ікри [авторська розробка]

В удосконаленій нами формі А-06 (див. рис. 2) уперше передбачено реалізацію ікри не лише в тис. шт., але й у тис. грн, а також вихід отриманої личинки у відсотках. Також у форму А-06 введено коди синтетичного обліку, що значно полегшує контроль за здійсненням процесів виробництва.

Відпуск личинок риб з інкубаційного цеху на подальше їх вирощування у ставах пропонуємо відображати в Акті про зариблення (форма № А-10, затверджена Наказом Мінагрополітики № 362). Реалізація личинки рослиноїдних риб іншим підприємствам оформляється Накладними (внутрішньогосподарського призначення)(форма № ВЗСГ-8, затверджена Наказом Мінагрополітики від 21.12.07 № 929). Під час обліку на початковій стадії вирощування рослиноїдних риб необхідно використовувати субрахунки «Вирощування рибосадкового матеріалу» за стадіями «Вирощування мальків» та «Вирощування цьоголітки»), «Інкубаційно-селекційна робота»; «Плідники» та «Поточні біологічні активи». Після завершення стадії «Вирощування мальків» витрати, пов'язані з утриманням плідників риб, отриманням личинки риб та їх посадкою у вирощувальні стави, списуються зі стадії «Вирощування мальків» на стадію виробництва «Вирощування цьоголітки». Названі пропозиції дають змогу оптимізувати інформаційно-аналітичне забезпечення процесів виробництва та сприятимуть отриманню реальних інформаційно-аналітичних даних для складання прогнозів розвитку галузі, зниження її імпортозалежності.

Необхідно відмітити, що спостерігається недостатнє фінансове забезпечення галузі. Від цього потерпає вітчизняна наука, адже нестача коштів унеможлиблює проведення комплексних наукових досліджень у сфері аквакультури, а науково-дослідні установи не мають у своєму арсеналі сучасного високотехнологічного обладнання, що негативно відображається на достовірності наукових даних. Тому, враховуючи значний обсяг імпортозалежності України у цій сфері, необхідно посилити державне галузеве регулювання шляхом розроблення програм з імпортозаміщення та переведення аквакультури на нарощування обсягів вітчизняного виробництва, зростання експорту товарної риби та рибосадкового матеріалу, пошуку джерел фінансування наукових досліджень у сфері аквакультури.

У зв'язку з цим пропонуємо внести доповнення до проекту Закону України про внесення змін до Бюджетного кодексу України та інших нормативних актів для встановлення тимчасового збору у розмірі 1% від вартості імпортованої свіжої, охолодженої та замороженої риби, а також продукції з неї та спрямування коштів на заходи з розвитку галузі аквакультури. Обсяг коштів, який планується перераховувати на розвиток аквакультури та фінансування наукових досліджень, становитиме 996,2 млн дол. США, або 118,09 млн грн (для розрахунку було взято середньорічний показник імпорту за останні роки – 996,1 млн дол. США).

Названі заходи сприятимуть акумуляції коштів на спеціальному рахунку для фінансування заходів із державної підтримки вітчизняних товаровиробників продукції аквакультури. Запропоновані доповнення не створюватимуть нового податку, а сприятимуть ефективному, оптимальному розподілу та руху грошових коштів для вирішення проблеми фінансування галузі аквакультури.

Враховуючи вищевикладене, у цьому дослідженні наведемо прогноз виробництва продукції аквакультури, попередньо врахувавши достатні обсяги виробництва вітчизняного рибосадкового матеріалу за оптимістичним та песимістичним сценаріями та спираючись на дані Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства України на 2012–2016 рр. і Концепції розвитку рибного

господарства України, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 05.10.2011 № 1003-р у частині прогнозування обсягів виробництва. Складова імпорту була прогнозована, виходячи з необхідності зміни її структури в напрямі зменшення імпорту риби, шляхом зростання обсягів внутрішнього виробництва продукції аквакультури, прагненням збалансувати споживання риби за видами, уникнення неякісного імпорту (рис. 3).

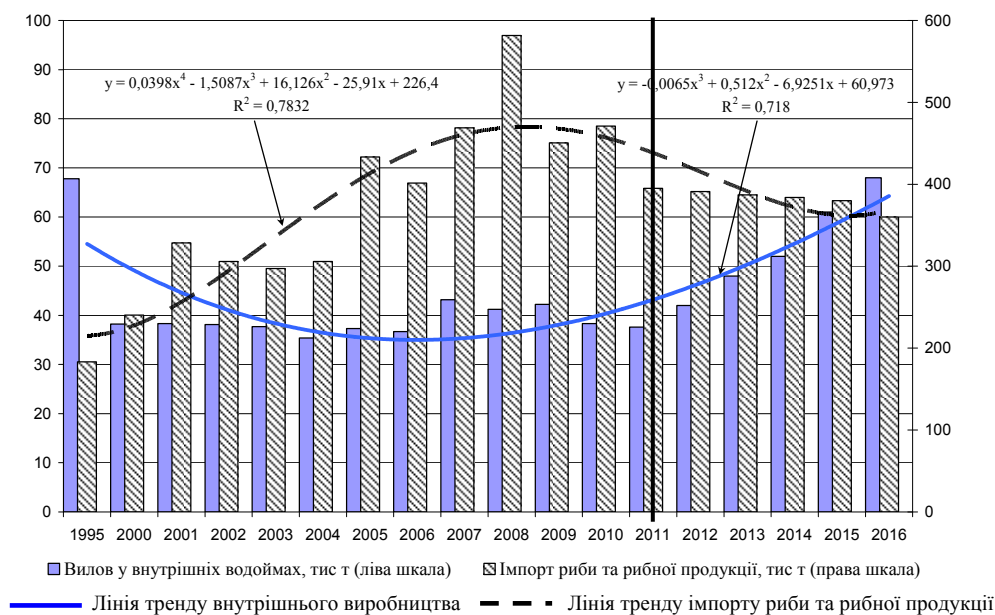

Рис. 3. Прогноз розвитку ринку рибної продукції аквакультури в Україні
Джерело: складено авторами на основі власних досліджень і розрахунків

Отже, вилов у внутрішніх водоймах відображено у тис. т (Y, ліва шкала). Імпорт риби та рибної продукції позначено також як Y (права шкала). Вісь X відображає періоди динаміки розвитку ринку рибної продукції в Україні за роками. За всіма характеристиками модель придатна. За критерієм Фішера модель адекватна – імовірність значущості емпіричного значення критерію $p = 0,0004 < 0,05$ (0,05 – загальноприйнятий рівень значущості). За критерієм Стьюдента значущими є вільний член та коефіцієнт при x – імовірність їх значущості менша від 0,05. Таким чином, коефіцієнти регресії значущі. Очікуване значення вилову у внутрішніх водоймах становить 43 тис. т. Проте це не задовольняє потреби населення. Для досягнення прогнозованого рівня виробництва риби необхідним є повне використання виробничих потужностей та зниження ціни на електроенергію для галузі. Так, для заповнення 1 га нагульного ставу необхідно 15 тис. м³ води, а для потреб аквакультури водою необхідно наповнити 30 тис. га ставів. Пропонуємо довести пільгові тарифи за використання електроенергії для заповнення та відкачування води з рибогосподарських водойм до рівня плати за використання води на зрошувальні цілі як для сільськогосподарських підприємств. Також важливою умовою зростання обсягів вилову риби у 2016 році до 68 тис. т є також збільшення рибопроductивності водойм до рівня 15 ц/га. За умови

досягнення такого рівня рибопродуктивності залучені у виробництво ставові площі мають становити 223,2 тис. га, площі водойм-охолоджувачів – 15 тис. га, які, крім спорудження на їх базі садкових та басейнових господарств, можна додатково використовувати для випасного нагулу цінних об'єктів аквакультури, що, за розрахунками, можуть мати рибопродуктивність 5–8 ц/га. Поряд із цим необхідно відновити матеріально-технічну базу тепловодних господарств, а це близько 150 тис. м² садків та 600 тис. м² басейнів.

Висновки і перспективи подальших наукових розробок. Враховуючи викладене, зробимо такі узагальнення.

1. З метою збільшення та якісного покращання рибних запасів, удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення господарської діяльності рибницьким підприємствам, що працюють за дволітнім циклом, необхідно використовувати наведені у роботі запропоновані оптимальні норми витрат на відтворення рослиноїдних риб за видами для дотримання положень абзаців 26 та 43 ст. 9 Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» від 08.07.2011 [10].

2. Для реального відображення витрат на виробництво рибопосадкового матеріалу рослиноїдних риб рекомендується використовувати розроблені авторами уніфіковані спеціальні форми первинної документації для оформлення процесу риборозведення. Так, графи 25–31 форми № А-03, графа 9 форми № А-06, графи 14 та 15 форми А-08 є підставою для заповнення форми звітності № 1 А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 20__р.» [9], затвердженій Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 21.03.12 № 141, яку рибницькі господарства повинні заповнювати вже за показниками 2013 року.

3. Пропонуємо внести зміни до нормативно-правових актів для встановлення тимчасового збору у розмірі 1% від вартості імпортованої свіжої, охолодженої та замороженої риби, а також продукції з неї та спрямування коштів на заходи з розвитку галузі аквакультури. Запропонований механізм дії тимчасового митного збору сприятиме акумуляції коштів на спеціальному рахунку для фінансування заходів з державної підтримки вітчизняних товаровиробників продукції аквакультури. Запропоновані доповнення не створюватимуть нового податку, а сприятимуть ефективному, оптимальному розподілу та руху грошових коштів для вирішення проблеми фінансування галузі аквакультури.

4. Нами було прогнозовано обсяги вилову у внутрішніх водоймах у 2016 році 43 тис. т. Такий прогноз не задовольняє потреби населення, тож необхідно нарощувати обсяги виробництва вітчизняної продукції аквакультури. Необхідне поновлення рибних ресурсів повинно відбуватися швидше, ніж їхнє виснаження. Треба забезпечити функціонування системи масового виробництва молоді риб та використання у виробничому процесі рибопосадкового матеріалу високої якості, здійснювати фінансування діяльності щодо створення генофондних колекцій у вигляді маточних стад об'єктів культивування, знизити ціну на електроенергію для заповнення та відкачування води з рибогосподарських водойм. Важливою умовою зростання обсягів вилову риби є також збільшення рибопродуктивності водойм до рівня 15 ц/га. За умови досягнення такого рівня рибопродуктивності залучені у виробництво ставові площі мають становити 223,2 тис. га. Площі водойм-охолоджувачів – 15 тис. га, які, крім спорудження на їх базі садкових та басейнових господарств, можна додатково використовувати для випасного нагулу цінних об'єктів аквакультури. Поряд із цим необхідно відновити матеріально-технічну базу тепловодних господарств, а це близько 150 тис. м² садків та 600 тис.

м²басейнів. Лише за умови виконання поставлених задач, за прогнозними даними, вилов риби та інших водних біоресурсів у 2016 році досягне позначки в 68 тис. т.

Література

1. *Про затвердження* Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012–2016 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1245 [Текст] // Офіційний вісник України. – 2011. – № 95. – С. 70.
2. *Про аквакультуру*: Закон України від 18.09.2012 № 5293-VI (чинний з 01.01.2013 р.) [Текст] // Офіційний вісник України. – 2012. – № 79. – С. 26.
3. *Про затвердження* спеціальних форм первинної документації для суб'єктів рибного господарства в галузі аквакультури: Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19.06.12 р. № 362, зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 05.07.2012 № 1126/21438 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1126-12>.
4. *Про розроблення* прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2003 № 621 [Текст] // Офіційний вісник України. – 2003. – № 18. – С. 64.
5. *Про Стратегію* економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 роки: Указ Президента України від 28.04.2004 № 493 [Текст] // Президентський вісник. – 2004. – № 7.
6. *Про схвалення* Концепції Державної програми розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.05.2007 № 285-р [Текст] // Офіційний вісник України. – 2007. – № 37. – С. 241.
7. *Про затвердження* Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 № 1158 [Текст] // Офіційний вісник України. – 2007. – № 73. – С. 7.
8. *Альбом* спеціалізованих форм первинної документації для підприємств аквакультури [Текст] / Н. М. Вдовенко. – К. : Вітас ЛТД, 2012. – 56 с.
9. *Про затвердження* форми звітності № 1А-риба (річна) «Виробництво продукції аквакультури за 20__р.» та інструкції щодо її заповнення: Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 21.03.2012 № 141, зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 09.04.2012 № 514/20827 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/file/text/7/f376944n83.zip/>.
10. *Про рибне* господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 08.07.2011 № 3677-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 59. – С. 120.
11. *Андрющенко, А. І.* Ставові рибництво [Текст] / А. І. Андрющенко, С. І. Алімов. – К. : НАУ, 2008. – 636 с.
12. *Кваша, С. М.* Наукові засади державного регулювання розвитку аквакультури штучних водойм [Текст] / С. М. Кваша, Н. М. Вдовенко // Економіка та держава. – 2011. – № 11. – С. 12–16.
13. *Стасишен, М. С.* Фінансово-економічні проблеми розвитку рибного господарства кримського регіону [Текст] / М. С. Стасишен // Вестник СевГТУ. Экономика и финансы. – 1999. – С. 165–168.
14. *Стасишен, М. С.* Проблеми економічного розвитку галузі національного господарського комплексу України [Текст] / М. С. Стасишен // Матеріали конф. “Проблеми економіки і управління залізничним транспортом”. – К. : КУЕТТ, 2006. – С. 166–168.
15. *Саблук, П. Т.* Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у ХХІ столітті [Текст] / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2001. – № 4. – С. 13–19.
16. *Саблук, П. Т.* Основні напрями високоефективного агропромислового виробництва в Україні [Текст] / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2002. – № 7. – С. 3–13.
17. *Саблук, П. Т.* Направлення реформ і інноваційних процесів в АПК [Текст] / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2003. – № 5. – С. 150–155.

Отримано 30.09.2013 р.

**Экономические мотивы и современные тенденции
достоверного отражения процессов в отрасли аквакультуры**

НАТАЛИЯ МИХАЙЛОВНА ВДОВЕНКО*,
КОНСТАНТИН АЛЕКСАНДРОВИЧ РЫБАЛЬЧЕНКО**

* доктор экономических наук, профессор кафедры государственного управления
Национального университета биоресурсов и природопользования Украины,
ул. Героев Оборона, 10, г. Киев, 03041, Украина,
тел.: 00-380-044-4015383, e-mail: nata0409@gmail.com

** соискатель кафедры государственного управления
Национального университета биоресурсов и природопользования Украины,
ул. Героев Оборона, 10, г. Киев, 03041, Украина,
тел.: 00-380-044-4015383, e-mail: nata0409@gmail.com

В статье обобщены результаты проведённых исследований и определены современные тенденции достоверного оформления процессов в аграрном секторе экономики, которые согласованы с требованиями Закона Украины «Об аквакультуре», Приказа Министерства аграрной политики и продовольствия Украины «Об утверждении специальных форм первичной документации для субъектов рыбного хозяйства в отрасли аквакультуры». Подробно рассмотрены нормативы воспроизведения растительноядных рыб по видам. Раскрыты особенности обобщения информации о результатах инкубации икры и полученной из неё личинки для зарыбления прудов рыбного предприятия с целью выращивания товарной рыбы. Раскрыто также документальное оформление этих операций для получения полной, всесторонней, достоверной информации с целью дальнейшего составления прогнозов и планов развития данной отрасли экономики, перспективной именно в вопросах продовольственного обеспечения населения Украины.

Ключевые слова: аграрный сектор, государство, экономика, нормативы, аквакультура, ресурсы.

Mechanism of Economic Regulation, 2014, No 3, 6–17
ISSN 1726-8699 (print)

Economic Motives and Modern Trends Reliable Reflection Processes in Aquaculture Industry

NATALIA M. VDOVENKO*,
KONSTANTIN A. RIBALCHENKO**

* Dr. (Economics), Associate Professor, Department of Public Administration,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
Heroes of Defence Street, 10, Kyiv, 03041, Ukraine,
phone: 00-380-044-4015383, e-mail: nata0409@gmail.com

** Postgraduate student, Department of Public Administration,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
Heroes of Defence Street, 10, Kyiv, 03041, Ukraine,
phone: 00-380-044-4015383, e-mail: nata0409@gmail.com

Manuscript received 30 September 2013.

This article summarizes the results of research and current trends identified significant design production processes in the agricultural sector, which agreed with the Law of Ukraine «On aquaculture»,

Ministry of Agriculture Order «On Approval of the special forms of primary documentation for subjects' fisheries in aquaculture». Considered in detail specifications for the reproduction of herbivorous fish species peculiarities generalization of the results of incubation of eggs and larvae obtained from it cultivated in ponds for stocking ponds and documenting these operations for a full, comprehensive information for future forecasting and plans for this sector of the economy, most promising in terms of food supply of the population of Ukraine.

Keywords: agriculture, government, economics, regulations, aquaculture, resources.

JEL Codes: A13, B21, D23, D20

Figures: 3; *References:* 17

Language of the article: Ukrainian

References

1. Resolved Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), "On approval of the State Target Economic Program of Fisheries for 2012-2016," *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 95, 70-86. (In Ukrainian)
2. The Law of Ukraine (2012), "About aquaculture," *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 79, 26-38. (In Ukrainian)
3. Order of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2012), "On approval of special forms of primary documentation for subjects fisheries in aquaculture", <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1126-12>. (In Ukrainian)
4. Resolved Cabinet of Ministers of Ukraine (2003), "On the development of forecasting and policy documents of economic and social development and drafting of the budget," *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 18, 64-75. (In Ukrainian)
5. Decree of the President of Ukraine (2004), "On the Strategy of economic and social development of Ukraine "Towards European Integration" for 2004-2015," *Prezydentskyi visnyk*, 7. (In Ukrainian)
6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), "On Approval of the Concept of the State program of development of information and analytic implementation of national innovation policy and monitoring of innovative economic development," *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 37, 241-264. (In Ukrainian)
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), "On Approval of the State Program of Ukrainian Village 2015," *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 73, 7-42. (In Ukrainian)
8. Vdovenko, N. M. (2012), *The album specialized forms of primary documentation for the enterprises of aquaculture*, Kyiv, Vitas Ltd. (In Ukrainian)
9. Decree of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2012) "On the approved reporting number 1A-fish (annual) "Aquaculture production by 20_r." and instructions for its completion," <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/file/text/7/f376944n83.zip/> (In Ukrainian)
10. Law of Ukraine (2011), "On fisheries, commercial fisheries and the protection of aquatic biological resources," *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 59, 120. (In Ukrainian)
11. Andriushchenko, A. and Alymov, S. (2008), *Pond fish farming*, Kyiv, NAU. (In Ukrainian)
12. Kvasha, S. and Vdovenko, N. (2011), "Scientific basis of state regulation of aquaculture artificial reservoirs," *Ekonomika ta derzhava*, 11, 12-16. (In Ukrainian)
13. Stasyshen, M. (1999), "Financial and economic problems of fisheries Crimean region," *Vestnik SevHTU. Ekonomika i finansy*, 165-168. (In Ukrainian)
14. Stasyshen, M. (2006), "Problems of economic development of the industry of the national economic complex of Ukraine," *Materialy konf. "Problemy ekonomiky I upravlinnia zaliznychnym transportom"*, Kiev, KUETT, 166-168. (In Ukrainian)
15. Sabluk, P. T. (2001), "New Economic Paradigm formation of national food security strategies Ukraine in XXI century," *Ekonomika APK*, 7, 13-19. (In Ukrainian)
16. Sabluk, P. T. (2002), "Main types of highly agricultural production in Ukraine," *Ekonomika APK*, 7, 3-13. (In Ukrainian)
17. Sabluk, P. T. (2003), "Direction of reform and innovation processes in agriculture," *Ekonomika APK*, 5, 150-155. (In Russian)